

Jézus megjelent Magdalai Máriának

Vinczéné Géczy Gabriella elmélkedése

Mk 16, 9-13

Miután a hét első napjának reggelén feltámadt, először a magdalai Máriának jelent meg, akiből hét ördögöt űzött ki. Ő elment, és megvitte a hírt azoknak, akik övele voltak, akik gyászoltak és sírtak. Amikor ezek meghallották, hogy ő él, és hogy Mária látta, nem hittek neki. Azután más alakban jelent meg közülük kettőnek útközben, amikor vidékre mentek. Ezek is elmentek, és megvitték a hírt a többieknek, de nekik sem hittek.

1. Hányszor mondjuk:

- Ismerem... látásból – a buszról, a vonatról, a lakótelepi, vagy munkahelyi liftből... azaz felszínesen, formára, arcra. Vagy:
- Nem ismerem, még látásból sem. A látásunk – hacsak nem vagyunk vakok – elsődleges.
- Mégis hányszor mondjuk: nem hiszek a szememnek! A tudatom mást mond, mint amit a szemem lát. És mást, mint amit a szívem látni akar.

Hároméves unokámmal színezünk. Hegy, ház, fa, fű. Nyuszi. Konvencionális színekkel dolgozunk. A hegy barna vagy zöld. A fa törzse barna és a lombja zöld. Felpillantok közben, kinézek az ablakon. Látom a valóságot, látom a hegyet, és a kertben az öreg körtefát. Semmi sem barna, és nem zöld. A hegy, az erdő acélkék, a fa törzse mélyszürke, szinte fekete.

2. Érzékszerveim kontra tudatom

- Érzékszerveim kontra elvárások és szokások.
- Érzékszerveim kontra tudatipar.
- Érzékszerveim kontra tudatom. A tudatom az elsődleges – ezért nem hiszek a szememnek. Nem tartom igaznak, amit a szemem lát. Nem az a valóságos, nem az a valóság. Nem hiszek a valóság látszatának. A látszat valóságának sem.

Mi holnap unokámmal ugyanígy színezünk majd, ahogy ma. A hegy barna, a fák lombja zöld.

3. Mi akadályozta MM-t, hogy higgyen a szemének? Mi akadályoz engem, hogy higgyek a szememnek?

Biztosan akadályoz

1. a tudat

Az, amit igaznak gondolok.

2. az előítélet

Ezt is szoktuk mondani: ez nem lehet igaz... Miért nem lehet? Mert vannak előítéleteim, és ugye (!) minden előítéletem megalapozott. Mire alapozott? Tapasztalatra, éspedig a magaméra és másokéra. Másokéra, mert a mások által kialakított szociális meghatározottság mondatja velük azt, amit mondanak. Úgy is lehet ezt tekintenem, hogy egyezik (vagy csak kissé ellentétes, vagy nem ellentétes) a tapasztalatom az övékével. Ők sokan vannak, sokan mondják. Átveszem tőlük.

3. az illem

Biztosan akadályoz az illem, a viselkedéskultúra, a társadalmi elvárás. A mi esetünkben ez nem más, mint az, hogy aki meghalt, nem lehet mozgásképes. Ezt mondja a tapasztalat, ez a társadalmi elvárás. Aki meghalt, arra nem mondhatja senki azt, hogy él.

4. a szakmai büszkeség

bizonyos foglalkozások esetén.

Ha pl. katona vagyok, akkor az én szakszerűségem **nem** egy valamiféle egyéni, egy jó susztert jellemző hozzáálláson alapul. Katonaként az ölési munka precíz kivitelezése felsőfokú kell legyen. Katonaként gyerekkorom óta fegyelemben nevelten, engedelmességre idomítottan kell élnem. Féreg vagyok, akit eltaposhatnak a legkisebb hibáért. Nem hibázhatok, de nem is tudnék. Ha én egyszer valakit keresztre feszítettem, olyan nem létezik, hogy az illető nem hal meg. Ha szombat van, ha nincsen. Ha sietünk, ha ráérünk. Az meg már csak díszítő motívum, hogy nem is illik ilyet tenni: mármint azt, hogy a befektetett munkám ellenére nincs elvárt eredmény, nincs siker: mert az illető nem hal meg.

5. a katonás elintézési mód

Egyébként pedig feletteseimben sem merült fel gyanú, hogy én hibáztam volna, elnéztem valamit, eltévesztettem, pont ennél, az amúgy is zűrös esetenél, amit százzsámra szakmában csinállok. Ha valóban így lett volna, azt nem úszom meg, a felzaklatott körülmények között azonnal kivégeznek. Még az is lehetett volna, hogy feletteseim idegességükben rám fogják, hogy hibáztam, és akkor is kivégeznek. De ez fel sem merült, nem is merülhetett fel, szak tudásom csorbíthatatlan, és más megoldás híján inkább fegyelemsértés felé vitték az ügyet: „mondjátok, az örök elaludtak!” Őr, aki alszik! Ilyet is csak az tud kitalálni, akinek fogalma sincs a katonaságról... Egy ilyen vallomást az őr sem élhet túl, különben vége a hadseregnek.

6. a tanítványok meggyőződése

a keresztre feszítésnél jelenlévő tanúk elbeszélése nyomán arról, hogy Jézus meghalt, különben nem gyászolnának, és nem szomorkodnának bezárkózva. Kétség nem merült fel.

Ettől a ponttól sok irányban gondolkodhatunk tovább, de minden út a mai ember problémáitól indul, és több mint kétezer éves történelmi kanyarral vezet vissza a mai korba. Haladhatunk együtt az úton – a gondolatmenetet ma elindító evangéliumi szakasz Magdalai Máriájával (MM) – most nem János, hanem **Márk 16, 9-14** szerint:

„Ez elment és elvitte a hírt a gyászoló és szomorkodó tanítványoknak. ¹¹Amikor meghallották, hogy él, és hogy (Mária Magdolna) látta, nem hitték el. ¹²Ezután idegen alakban jelent meg közülük kettőnek útközben, amikor vidékre mentek. ¹³Visszatérve ezek közölték a hírt a többiekkel is, de nekik sem hittek.”

Lk 24, 10-11 szerint:

¹⁰A magdalai Mária, Johanna, valamint a Jakab anyja, Mária és más, velük lévő asszonyok elmondták mindezt az apostoloknak, ¹¹de ők üres fecsegésnek tartották ezt a beszédet, és nem hittek nekik. ¹²(Péter azonban felkelt, elfutott a sírhoz, és amikor behajolt, csak a lepedőket látta ott. Erre elment, és csodálkozott magában a történeteken.)

Ha csak a 11. verset néznénk, az nagyon praktikus, kézreálló és elég is lenne arra, hogy további gondolatmenetünket korszerű, csábító irányba tereljük. „MM útnak eredve megvitte a hírt azoknak a férfiaknak, akik vele voltak korábban, most pedig gyászoltak és sírtak. Ezek azonban meghallván, hogy él, és hogy Mária látta őt, nem hitték el neki.” Ellenállunk annak a kísértésnek, hogy a férfi felsőbbrendűség eme szép megnyilatkozása kapcsán általánosítsunk; napjainkig kiterjesztett értelmezést vezetünk le (ezt elvagyuk egészen a genderig), és levonjuk a következtetéseket, bizonyítván, miszerint azóta sem változott e tekintetben semmi, hiszen nekünk, nőknek mindennapi tapasztalataink vannak erről azóta is. Amit mondunk, azt a férfiak kétkedéssel fogadják. Lenézéssel is: „Kedves, egyszerű, nagyon aranyos vélemény”. Minimum Hanna Wolfnak kell lennie annak, aki egy gondolat hátterét tudományos alaposággal és „férfilogikával” elfogadásra esélyesen bemutatja.

Ez a megállapítás sajnos akkor sem veszíti érvényét, ha figyelembe vesszük az evangélium következő mondatát: a tanítványok a férfiaknak sem hittek. A későbbiekből pedig azt is tudjuk, hogy Tamás a tanítványoknak sem hitt. Zárt információ-technológiai lánc, belsejében kételyek okozta dugókkal.

Mi akadályoz abban, hogy higgyek a fülemnek? Hogy higgyek a tanúknak? Higgyek a tanúknak akkor, amikor arról számolnak be, hogy Jézus meghalt, és ne higgyek akkor, amikor arról szólnak, hogy látták és beszéltek vele.

Mi akadályoz abban, hogy igaznak tartsam, amit mondanak, amit láttak, amiről meg vannak győződve? A tudatot, az előítéleteket, az elvárásokat már említettük. Mi van még? Ó, sok minden.

- a. Bizalmatlanság a női személyekkel szemben – a nők ... ugye ismerős;
- b. Bizalmatlanság, sőt kétség az emmauszi tanítványok realitást érzékelő képességével kapcsolatban, amelyet a kereszthalál utáni szubjektív, gyásztól befolyásolt állapotnak is lehet tulajdonítani;
- c. Bizalmatlanság általában is az észleléssel, érzékeléssel (ami megcsalhatja az embert), az empíriával szemben (aminek állandó jelzője is szokott lenni: „sekélyes”).

Az elmélkedés egy korábbi pontján azt állítottuk, hogy sok irányban gondolkodhatunk tovább, de minden út a mai ember problémáitól indul, és egy kétezer éves történelmi kanyarral ugyanezekhez vezet minket vissza. Ezért jutottunk el egy másik csalogató útra, ahol felteszünk magunknak két alapvető, és néhány kiegészítő kérdést. Ezeket nem öncélúan tesszük – hanem azért, mert nagyon is 21. századi, tudatipari hatások és megfontolások állnak kérdéseink mögött.

A két alapvető kérdés:

- a. Hogyan jutunk el az igazsághoz?
- b. Milyen célok vezetnek az igazságkeresésben? Másképp: Melyik igazságot akarom keresni?

A kiegészítő kérdések:

- a. Hol vannak a tudat, a ráció érvényességének határai?
- b. Milyen most az ész és a tapasztalat; vagy a ráció és az empíria viszonya az egyes célfüggvények szempontjából?
- c. Melyek a posztmodern szempontjai?
- d. Mikor hasznos a dekonstruktivizmus?

A kontinentális Európa történelme során az ismeretelméletben a racionalizmus irányzatának mind erőteljesebb jelenlétét már a görögök kora óta Szókratész, Platón, majd Descartes és Spinoza műveiben tanulmányozhatja az, akit ez foglalkoztat.

A filozófia, az ismeretelmélettel való foglalkozás, szokták mondani, nemhez kötött. (Vö. női logika – azaz nem logikus.) Ezek a gondolkodók mind férfiak voltak. Ami alkatilag közel állt hozzájuk, amit értettek, abban mozogtak otthonosan, és ez nem más volt, mint a tudat, az ész, az agyi tevékenység. Idegen dolgokat, fogalmakat, jelenségeket el kellett távolítaniuk maguktól, és bár a valóságot kutatták, azt akarták megközelíteni, a valóság másik oldalától, jelentős, meghatározó részétől elhatárolták magukat. Ami pszichológiai, ami lelki, ami misztikus, ami empirikus, az mind áldozatul esett.

Szerintük tudásra kizárólag gondolkodás útján lehet szert tenni. A cél ezért a tudás-szerzés módszertanának kicsiszolása, kialakítása, tökéletesítése volt. Az a világ az érvek, ellenérvek, a dialógusok világa. Szókratész kérdező módszere is ezt szolgálta. Tanításuk szerint a tudás csak az értelem által szerzhető meg, a racionális az irracionálistól (vallás, hit, teológia, hagyomány) mindenképpen elválasztandó; – legyünk bizalmatlanok az érzékeléssel, és az egyéb szubjektív tudásforrásokkal szemben, mint amilyenek a belső érzetek, intuíciók, vagy tapasztalati úton szerzett egyéb ismeretek. A „Cogito, ergo sum” híres megállapításán túl Descartes-nak fontos tétele, hogy az érzékszervei becsapják, körülötte minden csak illúzió, nincs semmiféle bizonyosság.

A racionalizmus az észre való ráhatással tehát diadalmaskodott a korábbi eszmeáramlatok felett, eljött a felvilágosodás kora, és legjelentősebb eseménye, a **nagy francia forradalom**. A világ nemcsak megismerhető, leírható, megváltoztatható, hanem az ember képes a világot uralma alá vonni, miközben megszabadul a béklyóktól, megszabadul minden „misztikus”-tól, azaz a természetfölötti Istenbe vetett hittől és az ehhez a hithez kapcsolódó intézményektől és vallási gyakorlatoktól¹.

Csak hogy a modern korszakot felváltotta a posztmodern, és ebben Freud munkássága mindenki számára világosan bizonyította, hogy az ember nem tudatos lény, hanem ösztöneink, vágyaink

¹ hivatkozik az Ószövetségre is mint Isten parancsára: „Hajtsátok uralmatok alá a földet”.

működnek, amit önmagunknak sem vallunk be. A tudattalanná váló emlékek és motivációk nagy hatással vannak az ember viselkedésére. A posztmodernben tehát a tudat elsődlegessége és kizárólagossága helyébe ösztönök, elfojtások és egyebek – de semmiképpen sem az ész jellemzői léptek.

A mi fiatalunkban az elterjedt, általános, megkívánt szemlélet – bármely dolgot vizsgáltunk is – a rendszerszerű megközelítés volt, az összefüggések vizsgálata, keresése, felfedezése. Ezt az irányzatot nevezik azóta idegen szóval konstruktivizmusnak. Manapság azonban már nem a konstruktivizmus, hanem ennek éppen az ellentettje lett az ismeretelmélet kívánatos, divatos módszere. A **dekonstrukció** szakít azzal a hagyománnyal, amely az igazság megragadásának igényével az igazság mibenlétét, és a világ hű képét kereste. Azt vallja, hogy minden eddigi olvasatot, rendszert le kell bontani (dekonstruálni, „rétegekre bontani”) és újra kell értelmezni. Tagadja az értelem- és beszédközpon-túságot, és úgy véli, ha nem határozható meg **egyetlen, érvényes igazság** (mert ez a tapasztalat), akkor a filozófiai megközelítés is csak többféle lehet. A dekonstrukció nem a meglévő fogalmak elvetését jelenti, **hanem bizonytalaná tételüket, megkérdőjelezésüket, újra-értelmezésüket.**²

Szétört valóságok

Amikor a kiindulást jelentő evangéliumi szöveget elolvastuk, és 2000 év múltán a mai személyiségünk eddigi tapasztalataival és ismereteivel értelmezni akarjuk, nehéz fába vágtuk a fejszénket, és lehet, hogy nem tudunk vele megbirkózni, ahogyan azok a filozófusok sem tudtak, akiket nagy gondolkodóink között tartunk számon. A totális, teljes látásmódot, esetünkben a feltámadás folyamatának biológiai valóságát lehet ésszel, racionális módon megközelíteni, vagy elfogadva azt, ahogy a tanúk tapasztalták, és ahogy aztán azt a későbbiekben az apostolok hirdették.

A racionális megközelítés két célja

A kérdés, hogy milyen cél vezeti az embert a racionalitás, a konstruktivizmus vagy a dekonstruktivizmus útján haladva. A következő kérdés pedig az, hogy a különböző célokhoz kötött megközelítéseknek mik a következményei.

Tanultuk, hogy a felvilágosodás racionalizmusának célja az egyház lelki – anyagi hatalmának megtörése volt, és ez a törekvés azóta is tart. A kommunizmus, majd jelenleg a liberalizmus idején tapasztal-nunk kell azokat a politikai hitrendszereket és liberális dogmarendszereket, amelyek felváltották a vallási dogmarendszereket, és ugyanolyan megkérdőjelezhetetlennek mutatják magukat, mint koráb-ban – vagy mai napig is – a vallásiak. A cél ebben az esetben az, hogy a relativizmus révén – ahol az útból el vannak már takarítva a valaha volt etikai, morális, társadalmi és szociális igazodási pontok – **az egyén elbizonytalanítása** és kiszolgáltatottá tétele megvalósuljon. Ügyelnek arra, hogy szokás-rendszerbeli pótcselekvések fedjék el jótékonyan a silány eredményt.³

A racionális megközelítések másik célja számunkra érdekesebb. Herbst és Gromon nyomán világosan tükröződik egy helyreigazítási szándék. A húsvéti halottaiból feltámadásról a reflektort elforgatni, és a fénynyalábot a legalább annyira egyedülálló jézusi tanításra (rá-/vissza)irányítani, tekintve, hogy a lényegi mondanivaló az elmúlt évezredek alatt árnyékba került a keresztény világban.

Ok vagy következmény

Az emberiségnek nemcsak a zsidó farizeusok követelőzése idején, hanem mindmáig kell a csoda, az egyszerű nagy varázslat, a nagy trükk, a bizonyosság. Erre lehet igazán hivatkozni, ez az a pont, ahonnan az értelmezés kiindulhat, ahol immár nem nyílhat tere a vitának, a kételkedés elhal.

Ez nem következmény – azaz egy Istenfiúi, jézusi életút és egy szerető Atya tevékenységének lehetséges, szükségszerű folyománya – hanem maga az ok.

² A nyelv a gyakorlatban ugyanis a valóság nevű absztrakciót lényegénél fogva meghamisítja és szembeállítja az összes egyéb módon, például észleléssel, érzékeléssel stb. szerzett – főleg az igaz és az igazság alapkategóriák körül szerzett kiábrándító tapasztalatával.

³ Csokinyuzsi, csokitozás, ajándékozás, kötelező karácsonyi bevásárlások

Attól függetlenül, hogy igaznak tartjuk-e MM tapasztalatát,

- amit értékelhetünk akár a szokásos módon – ahogy Kosztolányi István bibliakutató és fordító hittanárom a Patrona Hungariae Gimnáziumban nekünk tanította, azaz: amit az emberek, a jelenlévők, a környezet a rendelkezésükre álló információk alapján, és előzmények ismeretében csodának tartanak, az **csoda**,
- amit értékelhetünk akár úgy, hogy ma már meg tudjuk magyarázni, hogy milyen természetes okok játszhattak szerepet az eseményekben és milyen lehetőségek megléte támasztja alá, valószínűsíti, hogy **nem csoda** volt,

a keresztény egyházak mai állapota és helyzete – úttévesztése – nagyon is indokolja, hogy a dekonstruktivitás szemléletét alkalmazzuk.

Ezt a szemléletet, és azt a hozzá tartozó metódust, hogy elemeire szedjük a történéseket, azaz dekonstruáljuk az eddigi **olvasatokat**, Gyurka bácsi több évtizeddel korábban a KIO-ban⁴ már elkezdte. Hozzá köthető a történelembe bele nem nyúló Istenkép megrajzolása. Ezt a képet Herbst–Gromon a kritikus történelmi pontig, a feltámadás lehetséges természetes magyarázatáig vitte.

Szemben azokkal, akiknek célja az, hogy a dekonstruktivizmus révén elbizonytalanítsanak, Gyb. és Gromon célja más, feltételezem, Herbsté is.

Céljuk ugyanaz, mint ami évezredekken keresztül kimutatható az emberi eszmetörténetben: közelebb jutni nekik maguknak is, és közelebb vinni az embereket is az igazsághoz. Úgy is mondhatnánk, céljuk a korábbinál tisztább, konzisztens látásmód keresése, a széttört és számos rétegben különböző érdekek és értelmezési keretek által meghatározott, egymással ellentétes narratívákba csomagolt valóság-darabok kicsomagolása, megtisztítása és egységes képbe szerkesztése.

A valóság látszata

Amikor a tanítványok nem hittek azoknak, akik látták Jézust, azt gondolhatták: a látszat valósága tévesztette meg MM-t, az emmausziakat, aztán Tamás szerint az apostolokat is.

De hát ez nem csak abban az időben volt így. A látszat valósága vagy inkább a látszatok valóságai vesznek körül minket, a tényeket narratívák burkolják, rejtik el. Más a díszlet, a technika és az infrastruktúra ehhez, mint anno volt. Annak hiszünk, aminek hinni akarunk. Akkor is, ma is.

Manapság a szétszórt figyelem, a diffúz kultúra világában élünk, vagyis az embert minden percben más benyomások érik; és mint fuldokló a víz felszínén, ő a „létben” akar maradni azáltal, hogy kapkod percenként az okostelefonja után. A mai világban ugyanis, aki nincs on-line, az nem létezik. Valóság és létezés on-line? Ami on-line, csak az valóság? Amit látunk, és on-line, az valóság vagy látszat? Az igazság látszata, vagy a látszat valósága?

A létről van szó, és te elektronikus hozzáférés és jelszavak nélkül nem is létezel. Nem vagy elérhető. Nem vagy. Nem.

Ebben a mi mai világunkban Jézus nem élt, nem tanított, nem gyógyított, nem halt meg és nem támadt fel, hiszen nincs e-mail-címe, vibere, facebookja, iPad-ja és bankszámlaszáma, akár látta őt MM, az emmauszi tanítványok, az apostolok és Tamás, akár nem.

Lk 24, 10-12

¹⁰A magdalai Mária, Johanna, valamint a Jakab anyja, Mária és más, velük lévő asszonyok elmondták mindezt az apostoloknak, ¹¹de ők üres fecsegésnek tartották ezt a beszédet, és nem hittek nekik. ¹²(Péter azonban felkelt, elfutott a sírhoz, és amikor behajolt, csak a lepedőket látta ott. Erre elment, és csodálkozott magában a történeteken.)

⁴ Bulányi György: Keressétek az Isten Országát!

Térjünk vissza a történet leírásához, de most már Lukács elbeszéléséhez, és gondoljuk végig a magunk (igazság)kereső útján haladva, mi az, ami hiányzik a képből, mi az, amit mi logikusnak látnánk, amit mi tettünk volna abban a helyzetben, és mi az, amiről nem szólnak az írások.

A látszat valósága

Péter felkelt, elfutott, behajolt, látta, hazament, csodálkozott. 6 ige, egy főnév. Hát, én is csodálkozom.

Én biztosan nem ezt tettem volna. Mi biztosan nem ezt tettük volna. Titeket és magamat ismerve ez kizárt. A minimum, hogy titokban, zajt nem csapva utat keresünk Arimateai Józsefhez: – Tudsz te arról, hogy üres a sír? A te felelősséged volt, te kérted el Pilátustól... Hova tetted? Kik segítettek neked, hiszen magad nem lettél volna képes erre. Hol van a többi tanú? Mit tud erről Nikodémus...? Hogy volt az a kő odabiggyesztve a bejárathoz, hogy csak úgy el lehetett mozdítani? Hány ember kellett hozzá? Kik azok? Hol vannak? Nem jártál el gondosan... Ki ezért a felelős? Most aztán jönnek hozzánk a nők, azzal, hogy látták...

Mikor ment oda Arimateai József? Ha az asszonyok az ünnep elmúltával hajnalban már ott voltak, akkor József és társai megtörték a szombatot? Miért tettek ilyet? Ráérték volna az ünnep múltán is.

Ha Jézust már sétálva találta MM, hogy lehetett összegyógyítani egy röpke szombati nap alatt addigra?

A kérdés már csak az, hogy velünk mi a helyzet? Mi a valódi Jézust keressük, vagy az igazságot, az igazságokat, vagy az igazság látszatát? Fontos a célunk is, de még fontosabb az, ami ebből következményként születik, mára és holnapra.

Látszatvalóságok között élünk, amelyek végtelen utakon vezetnek a hálózatos info-sztrádán, előzől, letérsz, célt tévesztettél már régen... szétcincálják a mindennapok létformáit, az időkereteinket, a gondolkodási lehetőségeinket. A sok információ zavarossá, zajossá teszi **számunkra – szándékosan –** az összképet.

Az igazságot kereső rájön, hogy így csak a látszat valóságát éri el, pedig folyamatos gondolkozásra és értékelésre volna szükség, amennyiben – mint ahogy mondja – az igazságot keresné. Ez ugyanis megkövetelné tőle, hogy sokáig, nyugodtan és zavartalanul érleljen egy-egy gondolatot, ha használja a világhálót, akkor az internet által felkínált lehetőségekre cuppanva ne ugráljon folyton hypertext szökdéléssel linkről linkre benne, hanem próbáljon visszatérni mielőbb, hogy az eredeti gondolatát csiszolhassa, tartalmát ellentétes álláspontokkal, és saját és mások empirikus tapasztalataival egybevetesse.

Mi sem szeretnénk a gondolatmenetben ugránozni, se a Gyökér tiszteletreméltó közössége, de korunk miatt sem állna ez jól nekünk. Az eset kapcsán, ha nem akarjuk elmélkedés címén megismételni más szavakkal, ami le van írva, akkor mindenképpen gondolkoznunk, majd pedig eszerint cselekednünk kell.

Az evangéliumok által feltett kérdéseknek a magunk számára történő megnyugtató megoldása nem várható magára. Manapság is ugyanabban a 2000 éves dilemmában élünk, amelyben már elődeink is szellemi erőfeszítések kifejtésével próbáltak tisztán látni.

A valóságot megismerni, a tények mögött magát az igazságot, vagy annak egy hiteles morzsáját megragadni, és ehhez a tudáshoz másokat is segíteni – feladatunk lenne annál is inkább, mert nem arról van szó, hogy korunk embere hitetlen lenne, hanem arról, hogy bármit elé tesznek, mindenben hinni képes.

[Budapest, 2021. április 6.]